

הטקסט המקורי באנגלית תועתק ופורסם על-ידי אדריאן פרייס,
תרגמה: חמוטל שפירא, עריכה: יאיר צבעוני,
קראה והשוותה לטקסט המקור בצרפתית: סוסנה הולר.

טקסט הנעילה בכנס בריו, אפריל 2016

בפאריס לפני שנתיים, הגדרתי את המצפן שלנו, המצפן של האיגוד העולמי לפסיכואנליזה, כך שיצביע בכיוון של ההוראה האחרונה של לאקאן. זה מה שכיוון את הכנס העשירי שלנו. מה שנתן השראה לכותרת שלו הוא משפט שמסכם את אחד הפרקים בסמינר XX: 'הממשי [...] הוא התעלומה של הגוף המדבר, הוא התעלומה של הלא מודע' (1). כתוצאה מכך, הצעתי את הנושא 'הלא מודע והגוף המדבר'.

אולם אנו יכולים לראות, אני חושב, שהזהר של הגוף ניצח את הנושא של הלא מודע. החידוש, שהופיע ככזה, היה להתמודד עם הגוף המדבר. אם אני לא טועה, נוכחותו של המונח 'לא מודע' נדחק לרקע כל זמן הכנס. אני חייב לומר שכל זה לגמרי בסדר, כי זה חייב אותנו להתמודד עם השאלה בהתלהבות. זה גם מה שמספק לי כרגע את ההזדמנות להציג מספר דגשים כדי להבהיר את טבעה של ההוראה האחרונה של לאקאן, מקומה במסלול כולו, והשימוש שאנו יכולים לעשות בה, בעידן הנוכחי. אעצור אם כך, לפני שאציע כותרת חדשה לכנס בברצלונה, כשעוד לא התקבלה ההחלטה בנושא זה.

לוגיקה טהורה

לפני זמן לקחתי חלק בקוליקוום על הקשרים בין לאקאן למתמטיקה. הן פסיכואנליטיקאים והן מתמטיקאים לקחו בו חלק. לתרומה שלי נתתי את הכותרת 'החלום של לאקאן' (2).

מה היה החלום המדובר? התייחסתי לאיווי של לאקאן לקשור בין פסיכואנליזה למתמטיקה, בעיקר ללוגיקה מתמטית, ולא רק בלשנות סטרוקטורלית, כחלום. האם חלום זה היה של לאקאן לבדו? לא, הוא לא היה. דור שלם, הדור הסטרוקטורלי, מורים ותלמידים כאחד האמינו באותו החלום. תיזכרו למשל בתקוות שרולאן בארת ודומיו השקיעו בסמיוטיקה הסטרוקטורלית. כדי למקד דברים, אני הולך לבדוד נוסחה שמסכמת את החלום של לאקאן. נוסחה זו עברה ללא תשומת לב כי היא מופיעה אך ורק בטקסט שבגב הכריכה של *Écrits*.

בטקסט הזה, האחרון שלאקאן כתב להוצאה של הספר שלו, ישנו משפט שמצביע על כך שהוא האמין שהוא הדגים ש'הלא מודע' שייך לתחום של הלוגיקה

הטהורה' (3). בואו נהיה זהירים עם התרגום. יכול להיות קל יותר לתרגם אם נאמר שהלא מודע, כשנבחן מאד מקרוב, מכונן אך ורק מאלמנטים של לוגיקה טהורה. שם התואר 'טהור' נמצא שם כדי להדגיש שלפי לאקאן, הלאקאן של ה-Écrits, הלא מודע הוא אך ורק עניין לוגי. לוגיקה זו, בסופה של האסופה, מגיעה אפילו לשלוט בבלשנות. 'לוגיקה טהורה' היא מה שמסביר מדוע אנו מדברים במונחים של 'הסובייקט של הלא מודע', ולא במונחים של 'אדם'.

אתיקה

הסובייקט של הלא מודע, הסובייקט שלאקאן מדבר עליו, זה שהוא רושם באות S חצויה הוא למען הדיוק ללא גוף, בגלל שהגוף אינו שייך לתחום של 'לוגיקה טהורה'. לסובייקט יש מימד אונטולוגי, שמסמן שהוא אינו 'ישות', שאין לו ביטויים פיזיים מסויימים. הוא אינו שייך למימד של האונטי. לא אוכל כרגע לעבור על האבחנה המהותית בפילוסופיה

Text presented by J.-A. Miller during the closing session of the tenth * Congress of the World Association of Psychoanalysis, The Speaking Body. On the Unconscious in the XXIst Century, Rio de Janeiro, 25-28 , 'From Rio to Barcelona' April 2016. During the session, titled Lacan, J., The Seminar Book XX, Encore, 1972-1973, New York:) 1(Norton, 1998, p. 131.

2(Miller, J.-A) 'Un re' de Lacan, 'Le re' en mathématiques : mathématiques, proceedings of the Cerisy psychanalyse et mathématiques colloquium held over 3-10 September 1999, edited by P. Cartier and N. Charraud, Paris: Agalma/Seuil, 2004, pp. 107-133

3(Lacan, J., back cover of the French edition of the E) Crits, Paris: Seuil, 1966.

בין האונטולוגי והאונטי, כך שרק אאזכר אותה (4). הסובייקט מחזיק במימד אונטולוגי בדיוק בגלל שאין לו שום ביטויים פיזיים. כאשר לישות יש ביטוי פיזי, היא שייכת לתחום של האונטיות ולא של האונטולוגיה. יותר מכך, זה בגלל שלסובייקט של הלא מודע יש מימד אונטולוגי, שניתן להציג את הנושא של אמונה, כפי שהראו גרסיאלה ברודסקי וג'ורג' פורבס (5) ברצף של התערבויות.

עלינו לזכור שבזמנו, בסמינר X, שהוקדש לארבעת מושגי היסוד של הפסיכואנליזה, לאקאן הניח שהמציאות של הלא מודע היא אתית (6). במילים אחרות, הוא הדגיש שהמציאות של הלא מודע נובעת מהחייב להיות. לא ניתן לבחון את המציאות של הלא מודע בדרך של ביטוי פיזי. אנחנו יכולים להבחין במימד אתי זה כל פעם שמתחילה אנליזה. אנחנו מנסים להעריך אצל אדם שבא לבקש אנליזה, האם אכן קיים הרצון לא להיות אדיש לתופעה הפרוידיאנית. כל אחד יכול בהחלט לומר: 'אין מצב...אני לא יכול לקוות למשהו בכך שאספר את החלומות שלי ואנסה למצוא בהם הגיון'. זה לחלוטין לגיטימי. במקור צריך להיות סובייקט שמחליט להיפך, לא להיות אדיש לתופעה הפרוידיאנית.

אני סבור שהנוסחה שבגב הכריכה של ה-Écrits - 'הלא מודע שייך לתחום של הלוגיקה הטהורה', נוסחה שהינה במובן מסוים מכריעה - שלטה במסלול של לאקאן עד להוראה המאוחרת שלו. ואז התרחשה סזורה. אמרתי *césure* ולא *cassure*. לא מדובר בשבר מכיוון שהטרנספורמציות

המושגיות של לאקאן - כשהוא נכנס להילוך וממשיך להוסיף אלמנטים שונים - עוברות החלקה, הן הופכות חלקות, כמו עיוותים טופולוגיים מתמשכים.

הגוף המדבר

ההוראה האחרונה של לאקאן מתחילה כאשר הנוסחה הזו, 'הלא מודע שייך לתחום של הלוגיקה הטהורה', שנראתה כמכוננת בלאקאניאניזם, נשללה, הוכחשה. היא מוחלפת באחרת שלא נהגית ככזו, אולם אני יכול להוציא אותה לאויר העולם: הלא מודע נוגע לגוף המדבר. לאקאן מצייד את הסובייקט של הלא מודע בגוף, ולכן אין מדובר עוד בסובייקט של הלא מודע. לאקאן אומר, די בפשטות, 'l'homme (7)'. שפינוזה, למשל, גם אומר זאת כך (8). חיוני לתפוש את הנקודה הראשונה הזו: בשונה מהסובייקט, לאדם, ישנו גוף. שנית, הגוף הזה הוא גוף מדבר. זה מופיע בכותרת של הכנס. שלישית, אין זה הגוף שמדבר ביוזמה של עצמו. זה תמיד האדם שמדבר עם הגוף שלו (9). 'עם' היא אחת ממילות היחס שלאקאן אהב, לה הוא נותן את מובנה המדוייק: אינסטרומנטציה. אדם עושה שימוש בגוף שלו כדי לדבר. לכן, הנוסחה של הגוף המדבר לא תוכננה לשמש לפתיחת הדלת לדיבור של הגוף. היא פותחת את הדלת לאדם כמי שעושה שימוש בגופו כדי לדבר. ואכן, לאקאן לא כלל מימד זה בלא מודע, כפי שזה מופיע ב-Écrits.

Un, 'Être et l'orientation lacanienne, L'Cf. in particular Miller J.-A., L 4) (2011, unpublished

These two presentations composed a sequence that went under 5) (believe in ' the title: Becoming a dupe of a real: what does it mean to ?'the sinthome

Lacan, J., The Seminar Book XI, The Four Fundamental Concepts 6) (of Psychoanalysis, 1964, Harmondsworth: Penguin, 1994, p. 33

in The Seminar Book XXIII, The 'Joyce the Symptom', Cf. Lacan, J)7) (Sinthome, 1975-1976, Cambridge: Polity, 2016, p. 145, where Lacan with its definite article. 'man' thus condensing the noun, 'LOM' spells it in The Lacanian 'Joyce the Symptom' See also the written version of .Review, Issue 2, 2016

s 'For Miller . 'Homo cogitat' :Cf. Spinoza, Ethics, Book II, Axiom II(8) in Psychoanalytical 'Spare Parts' commentary on this passage, see .Notebooks, Issue 27, September 2013, pp. 88-89

I speak ' :Lacan, J., The Seminar Book XX, Encore, op. cit., p. 119)9) ('with my body, and I do so unbeknownst to myself

ישנו למעשה טופוס לאקאניאני, איזכור שכיח אצל לאקאן, לפיסקה מאריסטו. ב, De Anima אריסטו מדגיש - ולאקאן מסכים - שלא הנשמה היא זו שחושבת, אלא זה האדם, שחושב עם הנשמה שלו (10). באופן דומה, האדם מדבר עם הגוף שלו. הגוף הינו המכשיר שלו כדי לדבר.

הלא מודע והדחף

דיבור עובר דרך הגוף, ובתמורה, הוא משפיע על הגוף שפולט אותו. באיזו דרך ובאיזו צורה, משפיע הדיבור על הגוף שהוא הפולט שלו? הוא משפיע עליו דרך התופעות של תהודה והדהוד. התהודה והדהוד של הדיבור על הגוף (11) הן הממשי, הממשי של מה שפרויד קרא להם ה'לא מודע' וה'דחף' גם יחד.

במובן הזה, הלא מודע, והגוף המדבר, הם אותו ממשי יחיד. אומר זאת שוב כך שההדגשה המהותית הזו לא תחמוק מאיתנו. ישנה שקילות ערך בין הלא מודע והדחף מאחר ולשני המונחים יש מקור משותף והוא האפקט של הדיבור בגוף, האפקטים הסומטיים של השפה, של *lalangue*.

מעתה ואילך, הלא מודע בו מדובר אינו לא מודע של לוגיקה טהורה אלא, אם אפשר לומר, לא מודע של התענגות טהורה. כדי לכנות לא מודע חדש זה, לאקאן יצר מילה חדשה, נאולוגיזם שמתחיל להישנות, *tréparle*, שהוא שונה מהלא מודע הפרוידיאני שכפי שכבר ראינו, שיך לסדר האונטולוגי והאתי.

מנגד, ה- *tréparle*, הוא ישות אונטית, מכיוון שלישות הזו בהכרח יש גוף, מכיוון שאין התענגות ללא גוף. המושג של *tréparle* נשען - זה מה שאני מציע - על שקילות הערך המקורית של הלא מודע והדחף.

זה מערב איפוא לא מודע שונה מן הלא מודע הפרוידיאני, שנותן ללאקאן הזדמנות לנבא: יבוא יום וה- *tréparle* הלאקאניאני יחליף את הלא מודע הפרוידיאני (12).

נבואה זו אינה לגמרי רצינית. לאקאן ידע שלשמות המסורתיים יש כח עמיד וחסין שקשה לשים לו סוף. אבל הוא מראה כאן שהוא חצה את הגבולות שפרויד הציב למה שמעורב בלא מודע, מכיוון שברמה שבה לאקאן ממקם את אמת המידה שלו, ההבדל הבינארי בין הלא מודע והדחף, נעלם.

לא ניתן לומר שההוראה המאוחרת מאריכה את המסלול של לאקאן. ההוראה המאוחרת מסמנת תנועה, מפנה, שהולכים יד ביד עם הביקורת על הארכיטקטורה העצומה שעוצבה על ידי ההמשגה הקודמת שלו.

מפנה זה, הוביל למפנה נוסף שהוא גלוי יותר, אשר הימם את הדור הסטרוקטורלי (לפחות הדור הצרפתי, למרות שהיתה לו השפעה רחבה יותר ממנו): זה של רולאן בארת. פאריס כולה נדהמה מהעובדה שזה שהיה המקדם של הסמיולוגיה המתודולוגית, יהפך למחברה של עבודה קטנה הנושאת את הכותרת 'הנאת הטקסט' (13).

כולם פענחו בזה מפנה סנסציוני בכיוון של הדוניזם שעד אז היה מוצנע יותר. כאחד מה'ציעירים' של אותה תקופה של הדור הסטרוקטורלי, אני יכול לומר שבארת היה רגיש לדגש החדש שלאקאן שם על התענגות, ושמצידו, הוא למד מכך. הכותרת של הספר היתה צריכה להיות 'ההתענגות של הטקסט', אלא שזה היה מגלה באופן מידי את ההשפעה של לאקאן תחתיה מצא בארת את השראתו.

Aristotle, De Anima, 1.4, 408b 14. In the J. A. Smith (10)
 It is doubtless better to avoid saying that the soul pities or ' :rendering
 learns or thinks and rather to say that it is the man who does this with
 s teaching is in 'The first reference to this passage in Lacan 'his soul
 The Seminar Book III, The Psychoses, Norton/Routledge, 1993, p.
 14. Among the many further occurrences, cf. The Seminar Book XX,
 and ('his soul – instrument – man thinks with')Encore, op. cit., p. 110
 .'Joyce the Symptom' the written version of
 Lacan, J., The Seminar Book XXIII, The Sinthome, op. cit., p. (11)
 'the drives are the echo in the body of a fact of saying [...]':9
 Hence my '(written version)'Joyce the Symptom' ,Lacan, J(12)
 s UCS (unconscious: 'tre, which will supersede Freudexpression parle
 'let it be read)
 Wang, 1975 & Barthes, R., (1973) The Pleasure of the Text, Hill(13)

langue to langage -n

אנלוגיה נוספת עלתה בדעתי. שני פילוסופים גדולים של המאה העשרים הכירו
 תפניות בהוראה המאוחרת שלהם - אפשר אפילו להכין קטלוג של הוגים
 'תפניתיים', שעברו תפניות - מרטין היידגר, שמדבר באופן מפורש על ה-
 Kehre, הפנייה החדה בחשיבה שלו, ולודוויג ויטגנשטיין. אשאיר את היידגר בצד
 אחד כדי לומר מילה על ויטגנשטיין. ויטגנשטיין פיתח שתי פילוסופיות מאד
 שונות. הראשונה הפכה את ה logicism- של ברטרנד ראסל, לעקרון של השקפת
 עולם. על ידי אימוץ הנוסחה הלאקאניאנית, ניתן לומר שהעולם של הפילוסופיה
 הראשונה של ויטגנשטיין היה שייך לתחום של לוגיקה טהורה כפי שהוא הגה
 אותה. פילוסופיה זו הופיעה

ב Tractatus Logico- Philosophicus (14) המפורסם - יש מי שיכול לומר
 שה Écrits הוא ה: Logico Psychoanalyticus-Tractatus. אחרי
 ה Tractatus ויטגנשטיין עשה פניית פרסה. בעודו מבקר ונוטש את המודל של
 לוגיקה טהורה, הוא הראה שכל מה שלוגי תלוי בחיים ובמנהגים של הקבוצה. כל
 מה שהינו לוגי אינו יותר מאשר 'משחק-שפה'. לפני ה Tractatus ויטגנשטיין האמין
 בלוגיקה אחת יחידה. לאחר מכן הוא הראה שכמות הלוגיקות ככמות 'משחקי-
 שפה', וצורות חיים (15).

Mutatis mutandis, בשינויים המחייבים, קיים אצל לאקאן אותו פער
 בין, ראשית, 'כמו שפה', ואז, שנית, la langue. ראשית, שהלא מודע מובנה
 כשפה רומז על כך שהמבנה זהה לכל שפה. 'כמו language' הוא
 בעצם אוניברסליות של מבנה. מאידך גיסא, la langue הוא תמיד פרטיקולרי (16)
 . הוא קיים רק בפרטיקולריות שלו. כתוצאה, אין אוניברסליות של לשונות, אין
 "כל" הלשונות.

התפנית הלאקאניאנית

בואו ננסה לדייק לגבי מה היתה התפנית הלאקאניאנית. האוריינטציה הראשונית של לאקאן היתה לפצל את המורשת הפרוידיאנית. במקום אחר, זה הרי מה שהאמריקאים והבריטים עשו מהצד שלהם, כולל מה שהIPA עשו. פיצלו את פרויד לטופולוגיה הראשונה והשנייה. הם בחרו ללכת בעקבות הטופולוגיה השנייה, ונטשו את הראשונה. האופרציה של לאקאן היתה מורכבת יותר, אבל גם היא היתה אופציה של חלוקה שכללה את הפרדת הטכניקה של פיענוח הלא מודע מהתאוריה של הדחפים, כמו שהוא מניח זאת ב'דיסקורס של רומא' (17). במילים אחרות, לאקאן חיפש הפרדה ברורה של הלא מודע מהדחפים. זה נכתב בצורה מפורטת. האוריינטציה של התנועה הראשונה שלו היא ההפרדה הזו. מה שעניין את לאקאן היה לפתח את הפיענוח הזה, כלומר, לפתח תאוריה לגבי הטכניקה הזו בעזרת הבלשנות. באותו הזמן, הדחפים, סיפוק הדחף וההתענגות היו בעיניו חלק מהדמיוני, בעוד הסמלי מתערב דרך הדיבור רק כדי לשלוט ולמחוק. אנחנו יכולים לכוון עצמנו בעזרת הדוגמא הקאנונית של ה-Fort/Da, בה לאקאן מראה בהתחלה איך הסובייקט של המסמן שולט בהתענגות, והופך האדון של ההתענגות. מה ניתן לומר על כך מנקודת המבט של ההוראה המאוחרת? ובכן, שבניגוד לכך, ה-Fort / Da מראה לנו שבראשית של השרשרת המסמית ישנו *jouis-sens* (18).

.Wang, 1975 & Barthes, R., (1973) *The Pleasure of the Text*, Hill (13)
Wittgenstein, L. (1921) *Tractatus Logico-Philosophicus*, Paul (14)
Keegan: 1922
Wittgenstein, L., (1953) *Philosophical Investigations*, revised (15)
Schulte edition, Hoboken: Wiley- Blackwell, 2009 & Hacker
crits, Paris: Seuil, p. 412, in *Autres e*, 'Cf. Lacan, J., 'Radiophonie (16)
.among other occurrences
Fonction et champ de la parole et du langage en '., Lacan, J (17)
in *Autres*, 'Discours de Rome' & ;Écrits, op. cit., p. 261, 'psychanalyse
.crits, op. cit., pp. 137-141e
crits, ibid., p. 517. This spelling in *Autres e* 'Lacan, J., 'Television (18)
with *sens*, which on p. 10 of the ['enjoy'] matches the imperative *jouis*
but consider 'enjoy-meant' English-language edition is rendered as
Both versions are homophonic with .['I hear meaning'] *oui-sens*'also j
jouissance. Cf. Lacan, J., *The Seminar Book XXIII, The Sinthome*, p.
.58

הצמד Fort / Da מביא לאפקט של מובן ומאפשר הפקה של התענגות. למעשה ה-Fort / Da מראה לנו את הילד נעטר אל ה-*tréparle*, נעטר אל ה-'*tre by nature*parle' שלו (19).

בהרבה קורסים שלי נתתי פירוט למאמצים שעשה לאקאן לעצב את הדחף על פי שרשרת מסמנים. הראתי שהעיקרון של הגרף של לאקאן, גרף האיווי, כלל את זיהוי הדחף עם השרשרת המסמנית בחלק העליון של הגרף, לצד אוצר המסמנים ונקודת הכפתור של מסמן האחר הגדול השסוע. זוהי דרך לכתוב את הדחף כאילו היה לא אחר מאשר שרשרת מסמנית, כאילו היה לו את אותו מבנה כמו לשרשרת המסמנית. הפתרון הגדול שמצא לאקאן ובו השתמש לאורך שנים ארוכות היה אובייקט a , אותו הפך להמצאה המרכזית שלו. אובייקט a הוא בו זמנית חלק מהשריון של הפנטזיה, היא שוכנת בלב הדחף, והיא בעלת תכונות מסויימות של המסמן. היא נוכחת דרך יחידות. היא ניתנת למספור וניתנת לספירה, ולכן היא כבר התענגות. אם היא עודף התענגות, זוהי עודף התענגות שהיא כבר הנמכה של ההתענגות, עיצוב ההתענגות על הדגם של המסמן.

התפנית לא תסתיים עד שלאקאן פורץ את הבריח הזה בסמינר XX, אז אנחנו נראה את אובייקט a מורד לדרגת מראית עין [un faux-semblant] (20).

הטקסט המקורי באנגלית תועתק ופורסם על-ידי אדריאן פרייס,
תרגמה: חמוטל שפירא, עריכה: יאיר צבעוני,
קראה והשוותה לטקסט המקור בצרפתית: סוסנה הולר.

---

(19)written version), op. cit) 'Joyce the Symptom' ,.Lacan, J.

Lacan, J., The Seminar Book XX, Encore, op. cit., pp. 90-95, in
(20)particular